25.10.2023

Valtiovarainvaliokunnan liikennejaosto

kaisa.iso-sipila@eduskunta.fi

Liikenne- ja viestintäministeriön kirjallinen asiantuntijalausunto valtiovarainvaliokunnan liikennejaostolle

Asia: HE 41/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024

Teema: Viestintäpalvelut ja -verkot, viestinnän tukeminen (TAE2024), myös kyberturvallisuuden resurssitilanne

Liikenne- ja viestintäministeriö kiittää valtiovarainvaliokunnan liikennejaostoa asiantuntijalausuntopyynnöstä. Liikenne- ja viestintäministeriö esittää lausunnossaan seuraavaa:

Taustaa

Kybertoimintaympäristö on muuttunut pysyvästi. Tähän ovat vaikuttaneet muuttunut geopoliittinen tilanne ja koronapandemia, jonka seurauksena koko digitaalinen toimintaympäristö ajautui murrokseen uusien teknologioiden käytön ja teknologisen kehityksen myötä. Tapahtuneiden muutosten takia kybertoimintaympäristön uhkakenttä on laajentunut merkittävästi. Valtiollinen toiminta on tullut pysyväksi toimintamuodoksi eri yhteiskuntien toimintakykyyn vaikuttamisessa.

Suomi on kyberturvallisuuden osalta edelleen turvallinen maa ja kyberturvallisuuteen on viime vuosina kohdennettu aiempaa enemmän investointeja. Kuitenkin lisäpanostuksia tarvitaan suhteessa kyberturvallisuusympäristön ja -uhkien kehittymiseen. Kyberturvallisuuden kehittäminen on pitkäjänteistä toimintaa, jonka edellytyksenä on pitkäjänteinen rahoitus.

NIS2-direktiivi

NIS2-direktiivi eli kyberturvallisuusdirektiivi julkaistiin 27.12.2022 EU:n virallisessa lehdessä. Suomen tulee saattaa direktiivin velvoitteet osaksi kansallista lainsäädäntöä 18.10.2024 mennessä.

NIS2-direktiivillä on merkittäviä vaikutuksia Liikenne- ja viestintävirasto Traficomin toimintaan. Traficom on toiminut valvovana viranomaisena ensimmäisen NIS-direktiivin aikana digitaalisen infrastruktuurin ja digitaalisten palveluidentarjoajien sektoreiden osalta. NIS2-direktiivissä soveltamisalaan kuuluvien sektoreiden määrää on lisätty noin puolella aikaisempaa sääntelyyn verrattuna.

Liikenne- ja viestintäministeriö
Käyntiosoite: Eteläesplanadi 16, Helsinki
Postiosoite: PL 31, 00023 Valtioneuvosto
Puhelin: 029516001
www.lvm.fi
etunimi.sukunimi@lvm.fi
kirjaamo@lvm.fi

Lisäksi Traficom on toiminut NIS-sääntelyssä mainittuna, Computer Security Incident Responce Team, CSIRT-toimijana jo ensimmäisen NIS-direktiivin täytäntöönpanosta lukien. Myös CSIRT-toimijan tehtäviä on laajennettu merkittävästi uudessa NIS2-direktiivissä.

Parhaillaan lausuttavana olevassa hallituksen esitysluonnoksessa kyberturvallisuusdirektiivin (NIS2-direktiivi) täytäntöönpanemiseksi Traficomille edellä kuvatut uudet tehtävät aiheuttaisivat yhteensä vähintään 8,5 henkilötyövuoden lisäresurssitarpeen. Lisäksi Liikenne- ja viestintävirastolle aiheutuisi kustannuksia tehtävien toteuttamiseksi tarpeellisista järjestelmäinvestoinneista 0,4 M€ vuodelle 2024 ja 0,15 M€ vuodesta 2025 alkaen. Yhteenlaskettuna uusien tehtävien henkilöresurssien ja järjestelmäinvestointien kustannusvaikutus vuodelle 2024 on arviolta noin 1,4 miljoonaa euroa. Tällä resurssitasolla Traficom suoriutuisi NIS2-direktiivin toimeenpanon edellyttämistä keskeisimmistä tehtävistä vähimmäistasolla, hyödyntäen mahdollisuuksia tehostaa nykyisiä toimintoja ja kohdentaa olemassa olevia resursseja uudelleen viraston sisällä. Vuoden 2024 talousarvioesityksessä edellä mainittujen tehtävien hoitamiseksi on esitetty 400 000 euroa.

Lisäksi tulee huomioida, että myös muilla NIS2-direktiivin mukaisilla valvontaviranomaisilla tulee olemaan lisäresurssitarpeita tehtäviensä hoitamiseksi.

Nato-jäsenyyden tuomat kyberturvallisuustehtävät

Liikenne- ja viestintäministeriö vaikuttaa vahvimmin Naton resilienssikomitean alaisissa työryhmissä, mutta myös eri kyberpuolustukseen ja –turvallisuuteen liittyvissä kokoonpanoissa kuten Naton kyberpuolustuslupaus (Cyber Defence Pledge) ja kyberpuolustuskomitea (Cyber Defence Comittee). Natojäsenyyden myötä kyberpuolustukseen ja –turvallisuuteen liittyvät tehtävät ovat lisääntyneet merkittävästi ja ministeriö on tähän saanut kahden henkilötyövuoden lisäresursoinnin. Ministeriön resurssien osalta on huomioitava, että Naton kybersektori tulee tulevaisuudessa käsittämään myös Digital Transformation & Data kokonaisuuden.

Nato-yhteistyön osalta keskeisenä uutena Traficomille tulevana kyberturvallisuuden tehtävänä on Naton turvallisuusluokitellun tiedon käsittelyyn tarkoitettujen kansallisten tietojärjestelmien ja Naton toimittamien tietojärjestelmien käyttöpisteiden hyväksyntätehtävät, joista Traficom vastaa kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetun lain mukaisesti. Lisäksi Nato-yhteistyöhön liittyen Traficomille kuuluvat viestintätoimialan varautumistehtävät. Muilta osin Nato-yhteistyöhön liittyvät kyberturvallisuuden tehtävät tulevat vielä tarkentumaan kuten myös niihin tarvittavien lisäresurssien määrä.

Liikenne- ja viestintäministeriö kiinnittää huomiota viranomaisten resurssitarpeiden arviointiin lakisääteisten kansainvälisten

Liikenne- ja viestintäministeriö
Käyntiosoite Eteläesplanadi 16 Helsinki
Postiosoite PL 31 00023 Valtioneuvosto
Puhelin 029516001
www.lvm.fi etunimi.sukunimi@lvm.fi kirjaamo@lvm.fi

tietoturvavelvoitteiden hoitamiseksi, jotta voidaan varmistaa tehokas ja sujuva tietojen vaihto Suomen ja Naton välillä.

Tietoturvahyväksyntöjä myöntävän maan asema EU:ssa

Pääministeri Orpon hallitusohjelmassa linjataan, että Suomi hankkii itselleen kansainvälisiä tietoturvahyväksyntöjä myöntävän maan aseman EU:ssa. Sama tavoite on hallituskausien ylittävässä Kyberturvallisuuden kehittämisohjelmassa, josta annettiin valtioneuvoston periaatepäätös 10.6.2021. Pääministeri Orpon hallitusohjelmassa linjataan, että hallitus toteuttaa myös Kyberturvallisuuden kehittämisohjelman.

Kansallinen salausteknologiakyvykkyys on perustavaa laatua oleva osa-alue kriittisen infrastruktuurin turvallisuuden ja toimivuuden varmistamiseksi. Perinteiset salausmenetelmät eivät riitä turvaamaan tietoja kvanttiteknologian aikana, vaan tähän tarvitaan uusia kvanttiturvallisia salausmenetelmiä. Suomi on tällä hetkellä eturintamassa sekä kvanttiteknologioiden että kvanttiturvallisen salauksen kehittämisessä. Aseman säilyttämiseksi Suomen on tärkeää panostaa kvanttiturvallisten salausmenetelmien kehittämiseen.

Salausteknologiat liittyvät keskeisesti kaikkien sektorien tietopääoman varmistamiseen ja Suomen strategisen kilpailukyvyn varmistamiseen. Suomen maine luotettavana toimijana luo kotimaiselle teollisuudelle uusia kansainvälisiä markkinoita salaustuotteiden kehittäjänä ja liiketoimintamahdollisuuksia etenkin EU- ja NATO-kumppanimaissa. Mikäli kansallista salausteknologiakyvykkyyttä ei ole olemassa riittävällä tasolla, yhteiskunnan kriittiset järjestelmät ja tieto jäävät alttiiksi vihamieliselle toiminnalle.

Tavoitteen saavuttaminen edellyttää sekä teknologisten kyvykkyyksien että osaamisen kehittämistä. Salausteknologioissa ja niihin liittyvissä kyvykkyyksissä yhdistyvät kansallisen turvallisuuden ja maanpuolustuksen toimintaedellytysten turvaaminen, huoltovarmuuden ja omavaraisuuden varmistaminen, kansainvälinen yhteistyö ja Suomen uskottavuus kyvykkäänä yhteistyöosapuolena esimerkiksi EU- ja Nato-maiden piirissä.

Hallitusohjelman tahtotilan saavuttaminen edellyttää riittävästi resursoitua kehittämisohjelmaa, jonka avulla luodaan perusta kansallisen salaustuotekyvykkyyden ja huoltovarmuuden rakentamiselle.

Kyberturvallisuuden kehittämisohjelmaa myönnetty vuosille 2023-2025 3 M€/v jota voidaan osin käyttää EU:n hyväksyntäviranomaisen (Appropriately Qualified Authority, AQUA) aseman hakemiseen. Jotta Suomi olisi kriittisiltä salausteknologiakyvykkyyksiltään omavarainen valtio 2030-luvun alkuun mennessä ja voisi hankkia EU:n hyväksyntäviranomaisen aseman tällä vuosikymmenellä, edellyttäisi se vuosina 2024-2027 yhteensä 40 M€ lisärahoitusta.

Liikenne- ja viestintäministeriö
Käyntiosoite: Eteläesplanadi 16, Helsinki
Postiosoite: PL 31, 00023 Valtioneuvosto
Puhelin: 029516001
www.lvm.fi
etunimi.sukunimi@lvm.fi
kirjaamo@lvm.fi

Hallitusohjelman mukaan myös salaustuotteiden hyväksyntäprosessia nopeutetaan, jotta kotimainen kyberteknologia saadaan nopeammin markkinoille. Lisäksi kyberturvallisuuden kehittämisohjelman mukaisen salaustuote-ekosysteemin luominen edellyttää yrityksiltä investointihalukkuutta sekä viranomaisilta riittävää resursointia, jotta hyväksyttyjen salaustuotteiden markkinoille pyrkivien yrityksien tuotteita voidaan arvioida ja hyväksyä ennakoitavissa olevassa aikataulussa. Ennakoitavuus lisää yritysten investointihalukkuutta, koska investoinnin tuotolle on laskettavissa selkeä alkupiste.

EU-tietoturvahyväksyntöjä myöntävän maan aseman saavuttaminen edellyttää, että Traficomilla on kansainväliset vaatimukset täyttävä kansallinen kyvykkyys arvioida salaustuotteita kansainväliselle SECRET -turvallisuusluokitustasolle asti. Edellä mainitussa asemassa olevilla mailla tulee olla resursointi ja osaaminen arvioida kotimaisten salaustuotteiden lisäksi myös muiden asemassa olevien maiden arvioimia salaustuotteita niin sanotussa Second Party Evaluator -roolissa.

Salaustuotteiden hyväksyntää koskeva kokonaisuus edellyttäisi vuositasolla 860 000 euron lisärahoitusta Traficomille.

Lisäksi pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaan kyberturvallisuutta koskevaa yhteistyötä viranomaisten ja elinkeinoelämän välillä vahvistetaan ja hallitus parantaa tietoturvaa kriittisillä toimialoilla. Näitä toimenpiteitä edistetään tällä hetkellä olemassa olevien resurssien puitteissa.

Laajakaistatukiohjelma

Momentti "valtionavustus valtakunnallisen laajakaistahankkeen toteuttamiseen" ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta. Nykyinen laajakaistatukiohjelma on täysin rahoitettu EU:n elpymis- ja palautumistukivälineestä (RRF-tuki) vuosina 2022-23. Ilman RRF-tukea kyseinen momentti olisi poistettu talousarviosta jo vuoden 2021 lopussa. Nykyisen tukiohjelman kautta tukien haku päättyy 2023 lopussa ja tukipäätöksen saaneiden hankkeiden on tarkoitus valmistua vuoden 2025 loppuun mennessä.

Hallitusohjelmassa on kirjaus, että hallitus arvioi tarvetta jatkaa laajakaistatukiohjelmaa kiinteiden yhteyksien rakentamiseksi alueille, joille ne eivät rakennu markkinaehtoisesti. Liikenne- ja viestintäministeriö on aloittanut arvioinnin tekemisen ja sen on tarkoitus valmistua alkuvuodesta 2024. Selvityksen perusteella hallitus arvioinee poliittiset toimet laajakaistatukiohjelman tulevaisuutta koskien.

Sanomalehtien määräaikainen jakelutuki

Hallituksen esityksessä valtion vuoden 2024 talousarvioksi esitetään sanomalehtien määräaikaiseen jakelutukeen osoitettavaksi kolmivuotisena siirtomäärärahana 15 miljoonaa euroa. Valtionavustuksen taustalla on postilain 1.10.2023 voimaan tullut muutos (178/2023), jonka myötä nykyisestä postin yleispalveluun kuuluvasta viisipäiväisestä keräilystä ja

Liikenne- ja viestintäministeriö
Käyntiosoite Eteläesplanadi 16 Helsinki
Postiosoite PL 31 00023 Valtioneuvosto
Puhelin 029516001
www.lvm.fi etunimi.sukunimi@lvm.fi kirjaamo@lvm.fi

jakelusta siirrytään kolmepäiväiseen keräilyyn ja jakeluun. Tiedonvälitystä tuetaan kilpailutettavalla ja määräaikaisella valtionavustuksella, jonka tavoitteena on luoda edellytyksiä viisipäiväisen sanomalehtijakelun toteuttamiselle alueilla, joilla ei ole kaupallisin ehdoin toteutettua sanomalehtien varhaisjakeluverkkoa eikä saatavilla täysin kattavaa viisipäiväistä varhaisjakelua, ja näin osaltaan varmistaa yhteiskunnallisesti tärkeän tiedonvälityksen saatavuus, tukea uutistoiminnan monimuotoisuutta sekä laadukasta ja monipuolista tiedonvälitystä.

Hallituksen julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2023–2026 sanomalehtien määräaikaiseen jakelutukeen osoitettiin 15 miljoonan euron määräraha vuosittain. Pääministeri Orpon hallitusohjelman säästöihin sisältyi jakelutuen puolitus ja siitä johtuen tuki on nykyisen 15 miljoonan euron sijaan 7,5 miljoonaa euroa vuodesta 2026 alkaen vuoteen 2029 asti, jolloin määräaikainen tuki päättyy.

Laura Eiro
Osastopäällikkö, ylijohtaja
Tieto-osasto

Rauli Paananen
Valtion kyberturvallisuusjohtaja

Liikenne- ja viestintäministeriö
Käyntiosoite Eteläesplanadi 16 Helsinki
Postiosoite PL 31 00023 Valtioneuvosto
Puhelin 029516001
www.lvm.fi
etunimi.sukunimi@lvm.fi
kirjaamo@lvm.fi